

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio LXXVIII. De materia eucharistiæ secundum speciem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

quod fuit figura passionis Christi, qui propter innocentiam dicitur agnus: quantum uero ad effectum, quia per sanguinem agni paschalis protecti sunt filij Israel a deuastante angelo, & educti de aegyptiaca seruitute, & quantum ad hoc ponitur propria figura huius sacri agnus paschalis: quia in omnia ipsum representat, & per haec patet ratio ad obiectionem.

Super Questionis 74. Artic. primum.

QVAESTIO LXXIII.

De materia eucharistiae quantum ad speciem, in octo articulos diuisa.

I. Nar. in ratione ad finem, habes quod sentiat. Aut de causa illo, si aliquid non inuenitur uinum, an esse solus panis considerandus: tenet enim partem negatiuam, eo quod perfectio sacramenti proponenda est reliquis necessitatibus. unde & inferius etiam dicitur, quod perfectio sacramenti tantum est necessitatis, uerum in eadem missa quandoque oportet sumere corpus Christi.

DEINDE considerandum est de materia huius sacramenti. Et primo, de specie materiae. secundo, de conuersione panis & uini in corpus Christi. tertio, de modo existendi corporis Christi in hoc sacro. quarto, de accidentibus panis & uini, quae in hoc sacro remanent. Circa primum quaeruntur octo.

- ¶ Primo, Vtrum panis & uinum sint materia huius sacramenti.
- ¶ Secundo, Vtrum ad materiam huius sacramenti, requiratur determinata quantitas.
- ¶ Tertio, Vtrum materia huius sacramenti sit panis triticeus.
- ¶ Quarto, Vtrum sit panis azymus, uel fermentatus.
- ¶ Quinto, Vtrum materia sacri sit uinum de uite.
- ¶ Sexto, Vtrum sit admiscenda aqua.
- ¶ Septimo, Vtrum aqua sit de necessitate huius sacri.
- ¶ Octauo, de quantitate aquae, quae apponitur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum materia huius sacramenti sit panis & uinum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod materia huius sacramenti non sit panis & uinum. hoc enim sacramentum perfectius debet representare passionem Christi, quam sacramenta ueteris legis: sed carnes animalium, quae erant materiae sacramentorum ueteris legis, expressius representant passionem Christi, quam panis & uinum. ergo materia huius sacramenti magis debet esse carnes animalium, quam panis & uinum.

Respon. Dicendum, quod circa materiam huius sacramenti aliqui multipliciter errauerunt: quidam enim, qui dicuntur Artotyritae (ut Aug. dicit in lib. de haeresibus) offerunt panem & caecum in hoc sacramento, dicentes, a primis hominibus oblationes defruentibus terre, & ouium suis celebratas. Alij uero, scilicet Cataphrygae, & Pezuziani, de infantis sanguine, quem de toto eius

Alexandro in 1. q. 1. c. 1. dicitur.

Lib. de haeresibus, c. 1. dicitur.

A corpore minutis punctationum uulneribus extorquent, quasi eucharistiam suam conficere perhibentur, miscentes eum farinae, panemque indetascientes. quidam uero, qui dicuntur aquarij, aquam solam sub specie sobrietatis in hoc sacramento offerunt. Omnes autem hi errores & similes excluduntur per hoc, quod Christus hoc sacramentum sub specie panis & uini instituit, ut patet Matth. 26. u. de panis, & uinum sunt materia conueniens huiusmodi sacramenti: & hoc rationabiliter. primo quidem, quantum ad usum huius sacramenti, qui est manducatio. sicut enim aqua assumitur in sacramento baptismi ad usum spiritualis ablutionis, quia corporalis ablutio communiter fit in aqua, ita panis & uinum, quibus communiter homines reficiuntur, assumuntur in hoc sacramento ad usum spiritualis manducationis. Secundo, quantum ad passionem Christi, in qua sanguis est a corpore separatus: & ideo in hoc sacramento, quod est memoriale dominicae passionis, seorsum sumitur panis, ut sacramentum corporis, & uinum, ut sacramentum sanguinis. Tertio, quantum ad effectum consideratum in unoquoque sumendum: quia ut Ambrosius dicit super epistolam ad Cor. hoc sacramentum ualet ad nutritionem animae & corporis, & ideo corpus Christi sub specie panis pro salute corporis, sanguis uero sub specie uini pro salute animae offeruntur, sicut dicitur Leu. 17. quod anima carnis in sanguine est. Quarto, quantum ad effectum respectu totius ecclesiae, quae constituitur ex diuersis fidelibus, sicut panis conficitur ex diuersis granis, & uinum fluit ex diuersis uuis, ut dicitur gl. sup. illud primae Cor. 10. Multi unum corpus sumus, &c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod licet carnes animalium occisorum expressius representent Christi passionem: tamen minus competunt ad communem usum huius sacramenti, & ad ecclesiasticam unitatem significandam.

AD SECVDVM dicendum, quod licet non in omnibus terris nascatur triticum uel uinum: tamen de facili, ad omnes terras deferri potest, quantum sufficit ad usum huius sacramenti: nec propter defectum alterius est, unum tamen sine altero consecrandum: quia non esset perfectum sacramentum.

AD TERTIVM dicendum, quod uinum in modica quantitate sumptum, non potest multum agrotanti nocere: & tamen si nocuum timentur, non est necesse quod omnes accipientes corpus Christi, etiam accipiant sanguinem, ut infra dicitur.

ARTICVLVS II.

Vtrum requiratur determinata quantitas panis et uini ad materiam huius sacramenti.

AD SECVDVM sic proceditur. Videtur quod requiratur determinata quantitas panis & uini ad materiam huius sacramenti. effectus enim gratiae non sunt minus ordinati, quam effectus naturae: sed sicut dicitur in 2. de Anima, omnium naturae constantium, positus est terminus & ratio magnitudinis & augmenti. ergo multo magis in hoc sacramento (quod dicitur

Super Questionis 74. Artic. secundum.

IN 2. art. aduerte, quod aliud est illud quod de determinata quantitate materiae, & aliud de praesentia eiusdem. in littera siquidem dicitur non esse determinatam quantitatem, sed non dicitur similiter de praesentia. Et hoc pro ratio dictum fit, ut non putetur idem, aut simile iudicium de praesentia, & de quantitate: nam in utraque forma eucharistiae mentio fit

ad Cor. si fuerit illud, hoc uocatur nouum testamentum est, 105.

Id habet Be dam in hunc locum ex Augustino. 3.

Q. 30. art. 12.

4. dist. 11. q. 2. ar. 1. q. 3.

Lib. 2. de anima, text. 41. to. 2.

Tertia S. Thomae.

G G

de praesentia p[ro]nomi-
nen hoc, seu hic:
& propterea oportet
praesentem esse
materiam consecra-
dam. De quantitate
vero non fit metio:
quoniam locus fit du-
bitationi quod ad
quantitatem vini: quia de
quantitate eius fit me-
tio in forma consecra-
tionis, dum dicitur,
Hic est calix: oportet
enim vinum contineri
in calice, ac per hoc
quantitatem eius calice
non excedere. Sed hoc
non cogit: quoniam
potest sacerdos habere
coram se multos calices
plenos, & simul omnes
consecrare, sicut simul
consecrat multas hostias.
Vnde ex quantitate
calicis, non habetur
determinata quantitas.

ucharistia, id est bona gratia) requiritur determinata quantitas panis & vini.
¶ 2. Prax. Ministris ecclesiae non est a Christo data potestas ad ea, quae pertinent ad irrisionem fidei, & sacramentorum eius, secundum illud secunda Cor. 10. Secundum potestatem quam dedit nobis Deus in aedificationem, & non in destructionem: sed hoc esset ad irrisionem sacramenti, si sacerdos uellet consecrare totum panem, qui uenditur in foro, & totum uinum, quod est in cellario, ergo hoc facere non potest.

¶ 3. Prax. Si aliquis baptizetur in mari, non tota aqua maris sanctificatur per formam baptismi: sed solum aqua illa, qua corpus baptizati abluitur, ergo nec in hoc sacramento superflua quantitas panis, & uini consecrari potest.

SED CONTRA est, quod multum opponitur paucis, & magnum paruus: sed nulla est ita parua quantitas panis aut uini, quae non possit consecrari, ergo etiam nulla est ita magna, quae consecrari non possit.

RESPON. Dicendum, quod quidam dixerunt, quod sacerdos non posset consecrare immensam quantitatem panis aut uini: puta totum panem, qui uenditur in foro, aut totum uinum, quod est in dolio: sed hoc non uidetur esse uerum, quia in omnibus habentibus materiam, ratio determinationis materiae sumit ex ordine ad finem, sicut materia ferrea est ferrum, ut sit apta sectioni. Finis autem huius sacramenti est usus fidelium, unde oportet, quod quantitas materiae huius sacramenti determinetur per comparationem ad usum fidelium, non autem potest esse, quod determinetur ad usum fidelium, qui nunc occurrunt: alioquin sacerdos paucos parochianos habens, non posset consecrare multas hostias, unde relinquitur, quod materia huius sacramenti, determinetur per comparationem ad usum fidelium absolute. Numerus autem fidelium est indeterminatus, unde non potest dici, quod quantitas materiae huius sacramenti sit determinata.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod cuiuslibet rei naturalis materia accipit determinatam quantitatem, secundum comparationem ad formam determinatam: sed numerus fidelium, non est determinatus, unde non est simile.

AD SECUNDUM dicendum, quod potestas ministrorum ecclesiae ad duo ordinatur. Primum quidem, ad effectum proprium: secundo, ad finem effectus: secundum autem, non tollit primum, unde si sacerdos intendat consecrare corpus Christi, propter aliquem malum finem (puta ut irideat, uel ueneficia faciat) propter intentionem mali finis peccat: nihilominus tamen propter potestatem sibi datam perficit sacramentum.

AD TERTIUM dicendum, quod baptismi sacramentum perficitur in usu materiae: & ideo per formam baptismi non plus de aqua sanctificatur, quam quantum uenit in usum: sed hoc sacramentum perficitur in consecratione materiae: & ideo non est simile.

¶ Vtrum requiratur ad materiam huius sacramenti, quod sit panis triticeus.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod non requiratur ad materiam huius sacramenti, quod sit panis triticeus. hoc enim sacramentum est rememoratiuum dominicae passionis: sed magis uidetur esse consonum dominicae passioni panis ordeaceus, qui est asperior, & de quo etiam Christus pauit turbas in monte (ut dicit Ioan. 6.) quam panis triticeus, ergo panis triticeus non est propria materia huius sacramenti.

¶ 2. Prax. Figura est signum speciei in naturalibus rebus: sed quaedam frumenta sunt, quae habent similem figuram grano tritici, sicut, far, & spelta, de quibus etiam in quibusdam locis panis conficitur ad usum huius sacramenti, ergo panis triticeus non est propria materia huius sacramenti.

¶ 3. Prax. Permissio speciem soluit: sed uix inuenitur farina triticea, quae alterius frumenti permissio non habeat, nisi forte de electis granis studiose fiat, non ergo uidetur quod panis triticeus sit propria materia huius sacramenti.

¶ 4. Prax. Illud, quod est corruptum, uidetur esse alterius speciei: sed aliqui conficiunt ex pane corrupto, qui iam non uidetur esse panis triticeus, ergo uideatur quod talis panis non sit propria materia huius sacramenti.

SED CONTRA est, quod in hoc sacramento continetur Christus, qui se grano frumenti comparat Ioan. 12. dicens, Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet, ergo panis frumenti, siue triticeus, est materia huius sacramenti.

RESPON. Dicendum, quod sicut dictum est, * ad usum sacramentorum assumitur talis materia, quae consona apud homines in talem usum uenit. In ter alios autem panes consonos homines utuntur pane triticeo: nam alij panes uidentur esse introducti in huius panis defectum, & ideo Christus creditur in huius panis specie hoc sacramentum instituisse, quae etiam panis magis confortat hominem, & ita convenientius significat effectum huius sacri: & ideo propria materia huius sacramenti, est panis triticeus.

Tulius ut sonat
lo magna est qd, & satis obcura de materia eucharistiae
quod ad panem: habet enim multas difficultates, & varias opiniones. Est siquidem difficultas prima (qua tractat Auctor in littera) pp diuersitate frumentorum, est & alia difficultas comparatio panem ad pasta. Et Albertus quidem magis in 4 sent dist. 12. tenet panem expelta esse materiam eucharistiae (que sequitur Pet. de Pal.) similiter tenet ex amido panem confectum posse consecrari. Auctor uero tam circa amidum quam circa speltam opinatur contrarium. sed apponit siligneum panem, quem Albertus negare videtur de pasta quoque Scotus tenet partem negatiuam, ponendo tamen partem esse uide ipse cum pane, quid autem inter tota varia tenendum sit, ad rationes oportet deducere.

Tria sunt fundamenta, ex quibus proceditur. Primum est, unitas specifica materiae. Creditur enim eiusdem speciei debere esse materiam in hoc sacramento, sicut & in ceteris inuenitur. & hinc inferuntur quae ex solis illis frumentis, quae sunt eiusdem speciei cum tritico, potest confici panis pro hoc sacramento & per hanc uiam processisse uidentur Auctor in littera, Scotus, Durandus, & Petrus de Pal. habet quae uia haec difficultatem annexa ex illa propositione generat sibi simile in specie: quoniam haec uideatur ad discernendum distinetur specie a tritico. Aliud fundamentum est contrarium huius, pro quanto potest sufficere genus proximum ad triticum: ita quod frumentum quod est genus, si sicut ad conueniendum panem pro sacramento. Et hac uia processit Albertus, ponens

Art. 1. huius
quest. 8. q.
66. art. 3.

AD QVARTVM dicendum, q̄ quia fermentum habet aliquid corruptionis, & ex pane corrupto non potest confici hoc sacramentum (ut dictum est) * ideo magis attenditur circa panem differentia azy mi & fermentati, quam circa aquam baptismi, d̄fra calidi & frigidi: possit enim tanta esse corruptio fermenti, quod ex eo non possit confici sacramentum.

ARTICVLVS V.

Verum vinum vitis sit propria materia huius sacramenti.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̄ non sit propria materia huius sacramenti vinum vitis: sicut enim aqua est materia baptismi, ita uinum est materia huius sacramenti: sed

A totaliter corrupto non potest confici hoc sacm, ita nec de aceto. Potest tamen confici de uino accescenti, sicut & de pane, qui est in uia ad corruptionem: licet peccet conficiens, ut prius dictum est. * AD TERTIVM dicendum, q̄ agresta est in uia generationis: & ideo nondum habet speciem uini, & propter hoc de ea non potest confici hoc sacm. mustum autem iam habet speciem uini: nam eius dulcedo attestatur digestionem, quae est completio à naturali calore, ut d̄ in 4. Meteo. * & ideo de musto potest confici hoc sacm: non tñ debent uia integrè huc sacro misceri: quia iam esset ibi aliquid præter uinum. Prohibetur etiam ne mustum statim expressum de uua, in calice offeratur: quia hoc est indecens propter impuritatem musti. Potest tamē in necessitate fieri: dicitur * enim ab eodem Iulio Papa, si necesse fuerit, botrus in calicem prematur.

ARTICVLVS VI.

Verum aqua sit uino permiscenda.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q̄ aqua non sit uino permiscenda. Sacrificium n. Christi figuratum fuit per oblationem Melchisedech, qui Genes. 4. non legitur obtulisse, nisi panem & uinum, ergo uidetur quod in hoc sacramento non debeat adiungi aqua.

¶ 2. Præter. Diuersorum sacramentorum diuersæ sunt materie: sed aqua est materia baptismi, ergo non debet assumi ad materiam huius sacramenti.

¶ 3. Præter. Panis & uinum sunt materia huius sacramenti: sed panis nihil adiungitur, ergo nec uino debet aliquid adiungi.

SED CONTRA est, quod Alexand. * papa scribit: In sacramentorum oblationibus, quæ inter missarum solennia Domino offeruntur, panis tantum & uinum aqua permixtum, in sacrificium offerantur.

RESPON. Dicendum, quod uino, quod offertur in hoc sacramento, debet aqua misceri. Primo quidem, propter institutionem: probabiliter enim creditur, quod Dominus hoc sacramentum instituerit in uino aqua permixto, secundum morem illius terræ. unde & Proverb. 9. dicitur, Bibite uinum, quod miscui uobis. Secundo, quia hoc conuenit representationi dominicæ passionis. unde dicitur Alex. Papa. Non debet in calice Domini aut uinum solum, aut aqua sola offerri: sed utrunque permixtum: quia utrunque ex latere eius in passione sua profluxisse legitur. Tertio, quia hoc conuenit ad significandum effectum huius sacramenti, qui est unio populi Christiani ad Christum: quia ut Iulius Papa dicit, uidemus in aqua populum intelligi, in uino uero ostendi sanguinem Christi, ergo cum in calice uino aqua miscetur, Christo populus adunatur. Quarto, quia hoc competit ad ultimum effectum huius sacramenti, qui est introitus ad uitam æternam, unde Amb. * dicit in lib. de sacramentis, redundat aqua in calicem, & salit in uitam æternam.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ sicut Amb. * dicit ibidem, sicut sacrificium Christi significatum est per oblationem Melchisedech, ita etiam significatum est per aquam, quæ in crebro fluxit de petra, secundum Tertiam Thomæ. GG 3 illud

Art. 3. huius q. ad 4. arg.

Art. 3. huius q. ad 4. arg.

Lib. 4. c. 2. primum a primo

Eod. loco in arg. citato. & h̄ de consec. dist. 2. c. cū omne crī mē, in med.

4. dist. 11. q. 2. r. 4. q. 1. c. 1. Corin. 11. lect. 6.

Alex. 1. 1. epi. ad omnes si deles a medio illius, to. 4. Cōcil.

Alex. 1. 1. epi. ad oēs orth. a medio illius tom. 1. Concil.

H̄ de esse. dist. 2. c. cū omne crī mē, circa med.

* Lib. 5. de sacra. exp. 1. a medio 4. Eod. lib. 5. c. 1. to. 4.

Super Questionis septimæ s̄ma quartæ articuli quintum.

Nat. 1. memento supra dictorum & apud ad propositum, & uide uinum non esse consecrabilem: quia non conuenit uinum sub forma portabili: sed manducabili.

In quolibet aqua potest fieri baptismus: ergo in quolibet uino (puta malorum granatorum, uel mororum, aut huiusmodi) potest confici hoc sacm; præsertim cum in quibusdam terris, uites non crescant.

¶ Præter. Acetum est quædam species uini, quod de uite sumitur: ut Iulio. * dicit: sed de aceto non potest confici hoc sacramentum. ergo uidetur quod uinum uitis non sit propria materia huius sacramenti.

¶ Præter. Sicut de uite sumitur uinum depuratum, ita etiam agresta & mustum: sed de his non uidetur posse confici hoc sacramentum, secundum illud * quod in sexta synodo legitur, Didicimus, q̄ in quibusdam ecclesijs sacerdotes sacrificio oblationis coniungunt uuas, & sic simul utrumque populo dispensant: præcipimus igitur, ut nullus sacerdos hoc ulterius faciat. & Iulius Papa * reprehendit quosdam, qui expressum uinum in sacramento dominici calicis, offerunt: ergo uidetur quod uinum uitis non sit propria materia huius sacramenti.

SED CONTRA est, quod sicut Dominus se comparauit grano frumenti, ita etiam se comparauit uiti, dicens Ioan. 15. ego sum uitis uera: sed solus panis de frumento, est materia huius sacramenti, ut dictum est. * ergo solum uinum de uite, est propria materia huius sacramenti.

RESPON. Dicendum, quod de solo uino uitis potest confici hoc sacramentum. Primo quidem, propter institutionem Christi, qui in uino uitis hoc sacramentum instituit, ut patet ex eo qd̄ ipse dicit Matth. 26. circa institutionem huius sacramenti, nõ bibam amodo de hoc genimine uitis. Secundo, quia sicut dictum est, * ad materiam sacramentorum assumitur id, quod proprie & communiter habet talem speciem. Proprie autem uinum dicitur, quod de uite sumitur: alij uero liquores, uinũ dicuntur, secundum quandam similitudinem ad uinum uitis. Tertio, quia uinum uitis magis competit ad effectum huius sacramenti, qui est spiritualis lætitia: quia scriptum est, quod uinum lætificat cor hominis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illi liquores non dicuntur proprie uinum, sed secundum similitudinem. Potest autem uerum uinum ad terras illas deferri, in quibus uites non crescant, quantum sufficit ad hoc sacramentum.

AD SECVNDVM dicendum, quod uinum fit acetum per corruptionem: unde non fit reuertus de aceto in uinum, ut d̄ 8. Meta. * & ideo sicut de pane

Illud prima Corinth. 10. Bibebant autem de spiri-
tuali conſequento eos petra.

AD SECUNDVM dicendum, quod aqua affumi-
tur in baptiſmo ad uſum ablutionis. In hoc autem
ſacramento aſſumitur ad uſum refectionis, ſecun-
dum illud Pſal. 32. Super aquam refectionis educa-
uit me.

AD TERTIVM dicendum, quod panis ex aqua &
farina conſicitur: & ideo cum uino aqua miſcetur,
neutrum ſine aqua exiſtit.

Super Quaſtionis 74.
Articuluſ ſeptimū.

ARTICVLVS VII.

Utrum permiſſio aqua ſit de neceſſita-
te huius ſacramenti.

IN ar. 7. circa aqua,
ex qua fit panis pro
ſacramento, uide
rationem licet in calce
articuli, ad probandū
quod oportet, eſſe a-
quam ueram & natu-
ralem, & ſuſcipere illa
ut rationabilem. An
autem ſit neceſſaria
cogitatione opus eſt.
& ratio eſt eadem cū
ſuperius dictis de di-
uerſis ſpeciebus gra-
norum componentū
panem; quia enim ad
ſacramentum ſufficit,
q̄ ſit uerus panis, ſi
panis uerus poteſt fieri
ex aqua artificiali,
(pura roſacea) con-
ſequentis eſt, q̄ non eſt
de neceſſitate ſacra-
menti aqua naturalis.
An autē panis confe-
ctus ex farina & aqua
roſacea, eſſet uerus pa-
nis, experientia com-
probandum eſſet, vi-
dendo, in quo differ-
ret ab alijs panibus.
nam ſi ſolo odore ro-
ſarum diſſerere appa-
reret, crederem ipſum
eiſdem eſſe ſpeciei
cum alijs, cum aqua
non ſit pars eſſentia-
lis panis: ſed materia
transiens eiſdem: nō
enim permanet aqua
ſecundum ſeipſam in
pane: ſed panis eſt ter-
tia res reſultans ex cō-
miſtione farinae & a-
quae per palatū deco-
ctionem: non eſt autē
remorum diuerſarum
ſpecierum res poſſe eſ-
ſe materiam tranſeun-
tem reſpectu alicuius
vnius etiam homoge-
nei, ut patet de hijs, ex
quibus generatur ſan-
guis.

Et hæc etiam ſuffi-
ciant pro octauo arti-
culo.

refertur ad ſignificandam participationem huius
ſacramenti à fidelibus, quantum ad hoc, quod per
aquam miſtam uino, ſignificatur populus aduna-
tus Chriſto, ut dictum * eſt ſed & hoc ipſum quod
de latere Chriſti pendens in cruce aqua proflu-
xit, ad idem refertur: quia per aquam ſignificatur
ablutio peccatorum, quæ fiebat per paſſionē Chri-
ſti.

ſti. Dictum eſt * autem ſupra, quod hoc ſacramen-
tum perficitur in conſecratione materia: uſus au-
tem fidelium non eſt de neceſſitate ſacramenti: ſed
eſt aliquid conſequentis ad ſacramentum. & ideo
conſequentis eſt, q̄ appoſitio aquæ, non ſit de neceſ-
ſitate ſacramenti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uerbum il-
lud Cypriani eſt intelligendum, ſecundum quod
dicitur illud eſſe non poſſe, quod conuenienter eſ-
ſe non poteſt. & ſic ſimilitudo illa attenditur quā-
tum ad id, quod debet fieri, non autem quantum ad
neceſſitatem: nam aqua eſt de eſſentia panis, non
autem de eſſentia uini.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ effuſio ſanguinis
directe pertinebat ad ipſam Chriſti paſſionem: eſt
enim naturale corpori humano vulnerato, quod
ex eo profluat ſanguis: ſed effuſio aquæ non fuit
de neceſſitate paſſionis: ſed ad demonſtrandum ef-
fectum paſſionis, qui eſt ablutio à peccatis, & reſti-
gerium contra ardorem concupiſcentiæ: & ideo
aqua non ſolum offertur à uino in ſacramento,
ſicut uinum offertur ſolum à pane: ſed aqua of-
fertur uino permiſta, ut oſtendatur q̄ uinum per
ſe pertinet ad hoc ſacramentum, tanquam de eius
neceſſitate exiſtens, aqua autem ſecundum quod
adiungitur uino.

AD TERTIVM dicendum, q̄ quia admiſſio aquæ
ad uinum non eſt de neceſſitate ſacramenti, nō re-
fert quantum ad ſacramenti neceſſitatem, quæcum-
que aqua miſcetur uino, ſiue naturalis, ſiue arti-
ficialis, ut roſacea: quamuis quantum ad conuenien-
tiam ſacramenti, peccet qui aliam aquam miſcet,
niſi naturalem & ueram: quia de latere Chriſti
pendentis in cruce aqua uera profluxit, non hu-
mor phlegmaticus, ut quidam dixerunt, ad of-
tendendum q̄ corpus Chriſti, erat uere compoſitum
ex quatuor elementis, ſicut per ſanguinem fluentē
oſtendebatur, q̄ erat compoſitum ex quatuor hu-
moribus, ut Innocentius tertius dicit in quadā de-
cretal. * quia uero admiſſio aquæ ad farinam, eſt
de neceſſitate huius ſacramenti, ut pote conſtituit
ſubſtantiam panis, ſi farina admiſcetur aqua ro-
ſacea, uel quicumque alius liquor, quam uera aqua,
non poſſet ex eo conſici ſacramentum: quia non
eſſet uerus panis.

ARTICVLVS VIII.

Utrum aqua debeat in magna quantitate apponi.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur q̄ oportet
teat aquam in magna quantitate apponi. ſicut
enim ſanguis de latere Chriſti ſenſibiliter fluxit, ita
& aqua, unde dicitur Ioan. 9. Qui uidit, teſtimo-
nium perhibuit: ſed aqua non poſſet ſenſibiliter eſ-
ſe in hoc ſacramento niſi in magna quantitate po-
neretur. ergo uidetur, quod aqua debeat apponi in
magna quantitate.

¶ 2. Preter. Parua aqua multo uino admiſta, corrup-
pitur: quod autem corruptum eſt, iam non eſt. er-
go idem eſt apponere parum de aqua in hoc ſacra-
mento: & nihil apponere: ſed non licet nihil appo-
nere. ergo non licet parum apponere.

¶ 3. Preter. Si ſufficeret parum apponere, per conſe-
quens eſſet ſufficiens, q̄ quia aqua in totum doſiū
projiceretur: ſed hoc uidetur ridiculum. ergo non
ſufficit, quod parua quantitas apponatur.

SED CONTRA eſt, quod extra de celebratione miſ-
ſarum dicitur: * Pernicioſus in tuis paribus inoleuit
abufus.

Inſe. q. 83. ar.
6. ad 2. & 6.
& 4. diſt. 11.
q. 2. ar. 4. q. 2.
q. 3. & 1. q. 2.
rim. 11. c. 6.
Lib. 2. epilt.
epilt. 1. inter
ſine & med.

Lib. 2. epilt.
inter finem
& medium.

Ar. preced.

De eſſen-
tia
panis
ſecundum
Cyprianum

In li-
bro de
panis
ſecundum
Cyprianum

De 235.

In de-
cretal.
lib. 2. c. 1.

Ad illud
ar. 4. q. 2.
c. 1.

In de-
cretal.
ſecundum
Cyprianum

abusus, videlicet quod in maiori quantitate de aqua in sacrificio ponitur, quam de vino, cum secundum rationabilem consuetudinem ecclesie generalis, plus in ipso sit de uino quam de aqua ponendum.

RESPON. Dicendum, quod circa aquam adiunctam uino, sicut Innocentius tertius dicit in quadam decreta. triplex est opinio: quidam enim dicunt, quod aqua adiuncta uino per se manet uino conuerso in sanguinem: sed haec opinio stare non potest, quia in sacramento altaris post consecrationem nihil est, nisi corpus & sanguis Christi (sicut enim Ambr. dicit in lib. de Officijs, Ante benedictionem illa species nominatur, post benedictionem corpus significatur, alioquin non totum adoretur ueneratione laetiae. & ideo alij dixerunt, quod sicut uinum conuertitur in sanguinem, ita aqua conuertitur in aquam, quae de latere Christi fluxit: sed nec hoc rationabiliter dici potest, quia secundum hoc, aqua solum consecraretur a uino, sicut uinum a pane. & ideo sicut ipse dicit, aliorum opinio probabilior est, qui dicunt aquam conuertitur in uinum, & uinum in sanguinem. Hoc autem fieri non posset, nisi adeo modicum apponeretur de aqua, quod conueteretur in uinum: & ideo semper tutius est parum de aqua apponere, & praecipue si uinum sit debile: quia si tanta fieret appositio aquae, ut solueretur species uini, non posset perfici sacramentum. vnde Iulius Papa reprehendit quosdam, qui panem uinum musto intinctum, per totum annum seruant, & in tempore sacrificij, aqua parum eius lauanti, & sic offerunt.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sufficit ad sacramenti huius significationem, quod sentiat aqua, cum apponitur uino: non autem oportet, quod sit sensibilis post missionem.

AD SECUNDUM dicendum, quod si aqua omnino apponeretur, totaliter excluderetur significatio: sed cum aqua in uinum conuertitur, significatur quod populus Christo incorporatur.

AD TERTIUM dicendum, quod si aqua apponeretur dolio, non sufficeret ad significationem huius sacramenti: sed oportet aquam uino apponi circa ipsam celebrationem sacramenti.

A aut in pristinam materiam resoluitur.

¶ Quarto, Vtrum panis possit conuerti in corpus Christi.

¶ Quinto, Vtrum in hoc sacro post conuersionem remaneant accidentia panis & uini.

¶ Sexto, Vtrum facta consecratione, remaneat in hoc sacro forma substantialis panis.

¶ Septimo, Vtrum ista conuersione fiat in instanti.

¶ Octauid, Vtrum haec sit falsa, ex pane sit corpus Christi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in hoc sacramento sit corpus Christi, secundum ueritatem.

AD PRIMUM sic procedit. Vt quod in hoc sacro non sit corpus Christi secundum ueritatem, sed solum secundum figuram, uel sicut in signo. dicit enim Ioan. 6. quod Dominus dixisset, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, &c. multi ex discipulis eius audientes, dixerunt, Durus est hic sermo: quibus ipse dixit, Spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quicquam: quasi diceret secundum expositionem Aug. super Psal. 98. Spiritualiter intelligite, quae locutus sum, non hoc corpus quod uidetis, manducaturi estis, & bibaturi illum sanguinem, quem suscipiunt, qui me crucifigent: sacramentum autem quod uobis commendaui, spiritualiter

D intellectum, uiuificabit uos, caro autem non prodest quicquam. ¶ 2. Praeterea Dominus dicit Matth. ult. Ego uobiscum sum omnibus diebus, usque ad consumationem saeculi: quod exponens Aug. dicit, donec saeculum finiatur, sursum est Dominus: sed tamen nobiscum est ueritas Domini: corpus enim in quo resurrexit, in uno loco oportet esse, ueritas autem eius ubique diffusa est. non ergo secundum ueritatem est corpus Christi in hoc sacramento, sed solum sicut in signo.

¶ 3. Praeterea Nullum corpus potest esse simul in pluribus locis, cum nec angelo hoc conueniat: tali enim ratione posset esse ubique: sed corpus Christi est uerum corpus, & est in caelo, ergo uidetur quod non sit secundum ueritatem in sacramento altaris, sed solum sicut in signo.

¶ 4. Praeterea. Sacra ecclesiae ad utilitatem fidelium ordinantur: sed secundum Gregor. in quadam hom. regulus reprehenditur, quod querebat corporalem Christi praesentiam, apostoli etiam impedi-

tertia S. Thomae.

tate & ampliori intellectu difficultate, sciendum est ex auctoritate sacrae scripturae de existentia corporis Christi in sacramento eucharistiae nihil aliud haberi expresse, nisi uerbum saluatoris, dicentis. Hoc est corpus meum: oportet enim uerba haec uera esse. Et quoniam uerba sacrae scripturae exponuntur dupliciter (uel proprie uel metaphorice) primus error circa hoc fuit interpretantium haec Domini uerba metaphorice, quem Magister sen. in dist. 10. lib. 4. tractat, qui & in hoc articulo reprobatur. Et consistit uis reprobationis in hoc, quod uerba Domini intellecta sunt ab ecclesia proprie, & proprie oportet illa verificari proprie. Habemus igitur ex ueritate uerborum Domini in sensu proprio corpus Christi ueraciter esse in eucharistia, & hoc est primum, quod ex euangelio habemus circa hoc sacramentum. Alterum autem, quod euangelium non explicauit, expresse ab ecclesia accepimus, scilicet conuersionem panis in corpus Christi. Hanc enim non solum a praecis doctoribus ecclesiae habuimus, quos habes de consec. dist. 2. copiose, & a Magistro sentent. in tractatu de eucharistia diffuse: sed a concilio Lateranensi sub Innocen. III. ut patet extra de summa Trinit. & fid. caho. f. miter credimus. ubi utrunque simul dicitur sub his uerbis, Christi corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & uini ueraciter continentur, & haec quod ad primum. Et sequitur, Transubstantiatis pane in corpus, & uino in sanguinem potestate diuina. & haec quod ad secundum.

Et quoniam uarie fuerunt opiniones, multiformaque sunt argumenta circa haec implicata mentes etiam auditorum, praenotandum est, & ante oculos semper

Supr. q. 95. a. 3. cor. pri. & inf. q. 76. per totum & 4. dist. 10. a. 1. & dist. 11. a. 1. & 4. q. 6. tra. c. 6. & 1. cor. 11. lec. 5.

In Pl. 98. no. p. 1. a. mod. expolitiis. to. 8.

Referet hoc de consec. dist. 2. prin.

De regula d. h. Greg. ho. mi. 28. i. eu. G G 4 per

QVAESTIO LXXV.

De conuersione panis et uini in corpus & sanguinem Christi, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de conuersione panis & uini in corpus & sanguinem Christi.

ET circa hoc quaeruntur octo. ¶ Primo, Vtrum in hoc sacro sit corpus Christi secundum ueritatem, an solum secundum figuram, uel sicut in signo.

¶ Secundo, Vtrum in hoc sacro remaneat substantia panis & uini post consecrationem.

¶ Tertio, Vtrum substantia panis uel uini post consecrationem huius sacramenti annihilatur,

Super Quaestiones septuagesimae quintae articulum primum.

Tullius ut sonat. In corpore coelicio clara est, & de ipsa tria dicuntur, primo, quod sola si de tenetur: secundo, quod est conueniens, & asseritur triplex conuenientia: tertio reuocatur error quorundam dicentium oppositum, & ex uerbis Christi, & confessione Berengarii de consec. dist. 2. ergo Berengarius confutatur.

Circa praesentis & sequentium articulum doctrinam, ac magister pro clari-